

ני מגיעה לפגישה בקפה יפו עם מי מהבנות שנענו לקריאה שלי: "בואו ניפגש ונדבר על המחול במרכז הערבייהודי ביפו בסוף שנות ה-90 ותחילת שנות ה-2000. צריך סבלנות. לאט לאט הן נאספות ומגיעות. כל העשייה היא משתקפת בפניהן ובגופן של הנשים היפות האלה, שאתן עברנו כל כך הרבה כשהיו נערות.

שנת 1997, הגענו למקום מקסים ביופיו, הממוקם על גבעה וצופה אל הים. מין אי כזה בלב ע'למי. יפו. הכוונה היתה להתחיל בלימודי מחול במרכז הערבייהודי. הבנו שהגענו למקום עם הרבה רגישות, הרבה נשמה, אבל לזה התלווה הרבה חשש, לדרוך במקום שלא מתאים. התחלנו לקלוט שבאמצע השנה יש ראמדאן וחצי מהבנות ייעלמו לחודש, שאת כריסטמס הקתולים חוגגים ב-24 בדצמבר ואחרי שבועיים חוגגים האורתודוקסים, שאת השנה החדשה הקתולים חוגגים ב-31 בדצמבר והאורתודוקסים ב-13 בינואר, כך שחודש ינואר כולו חגים. שלפעמים חוגגים את פסח, פסחא וחג הקורבן בערך באותו תאריך ולפעמים בכלל לא.

הנחת המוצא שלנו היתה שהעיקר הוא העשייה, המחול נטו. יצרנו מערכת שעות, סטנדרטית - מערבית: שיעורי קלאסי, מודרני, ג'ז וקומפוזיציה. בהדרגה תפס המחול מקום במרכז וחשיבותו גברה. הסטודיו הוא חלל נקי וכולו מדברות שפה אחת. שפת המחול. עשינו מה שהכרנו. המנהלים, איברהים אבושינדי והדס קפלן, נתנו לנו תמיכה מלאה כדי שנלמד מחול, נפיק פרויקטים ונעלה מופעים. היתה תמיכה מהמנחה למחול של עיריית תל אביב, דרורה רבינוביץ, וגם מי שהחליפה אותה רינה בדש.

כשישבנו כולנו בבית הקפה התחלנו למשוך חוטי זיכרון, המלאכה היתה קלה, הן זכרו המון פרטים, מכפיפות הבטן של שרה נאמן, שלא ויתרה, עבודה קשה, ניצחונות בתחרויות מחול, תלבושות מושקעות, נסיעות ומפגשים. לקראת הפגישה שלחתי להן תמונות, "איזה כיף לראות את התמונות האלה" כתבה לינה: "ומה שהכי כיף, שאני יכולה עדיין לרקוד את הריקודים. הגוף פשוט זוכר".

איזה מקום תפס המחול בנעורים שלך, שאלתי.

מריה: זה היה הדבר היחיד שעשיתי בשביל עצמי, זה פיתח אותי, נתן לי מקום לבטא את עצמי. מאז שהפסקתי לרקוד אני כל הזמן מתגעגעת למקום הזה עם עצמי.

מלינה: זה משהו שעיצב לי את החיים, שלימד אותי משמעת עצמית, בנה את סדר היום שלי. עד היום אני זקוקה לריקוד. כשרע אני רוקדת וכשטוב אני רוקדת.

מאיה: זה ממש הגדיר אותי, הייתי גאה, הייתי שייכת.

מנאר: יש לי זיכרון ממש חזק של כל מה שעשינו. זה נתן לי מוטיבציה להצטיין, להגיע להישגים, להגיע למקסימום ולא להסתפק, לדעת שאני יכולה. תחושה של הצלחה. באמת הצלחנו.

אביב: הריקוד היה בשבילי כמו אוויר לנשימה. כל היום חיכיתי שיגיע הזמן ללכת לשיעור. זה היה חלק גדול מהזהות שלי. לפני זה רקדתי בכל מיני מסגרות, אבל רק כשהגעתי למרכז הבנתי מה זה באמת מחול, מחול מודרני.

אי אפשר להגיד שבאנו למרכז הערבייהודי בשאיפה להחדיר את המחול העכשווי לחברה ביפו, אבל המפגש שלנו עם התלמידות שהיו בגיל הנעורים ורצו להרחיב את עולמן, שאהבו אותם שירים כמו כל הנערים בעולם, ורצו להתחבר אל העולם החיצוני, עבד. נבנה אמון בדרך שתמשוך אותן למקום מאתגר, מגוון ובעל משמעות. בשלב מסוים הרגשנו שיש לנו

משהו, שיש עם מי לעבוד יש את מי לפתח. השקענו הרבה בהופעות סוף שנה. עבודה לקראת, חזרות ודרישות גבוהות.

פה ושם היתה מחשבה שהריקוד והפעילות יכולים להזיק לבנות, לפגוע בקרום הבתולים. חלק מהתלמידות פשוט נעלמו כשהגיעו לגיל 13 ושום דבר לא עזר. אבל היו כאלה שהמשיכו אתנו גם אחרי שסיימו את בית הספר, שכן אין חובת שירות בצבא. היה צריך "לחנך" את הקהל שלנו, ההורים והמשפחות. בשנים הראשונות היה מקובל לאכול לשתות, לדבר ולהסתובב בזמן המופע. לאט לאט מופעי סוף השנה הפכו לאירוע שמתייחסים אליו בכבוד. שמחכים לו, שמדברים עליו בכניסה, שמתרגשים לקראתו. בפגישה ביקשתי מהן להתייחס לתגובה של המשפחה והחברים להחלטתן ללמוד ריקוד.

מנאר: אמא שלי מאוד האמינה בריקוד ודחפה אותי. אבא שלי היה מאוד ציני ואמר שלא יצא מזה כלום. עד היום הוא אומר, בשביל מה היה כל זה? לא באמת נהפכת לבלרניה.

הכותרת הסקסית ערבייהודי פתחה לנו דלת להשתתפות בפרויקטים מגוונים. הזמנו כקבוצה אורחת לקורסי קיץ במתא"ן (מפעל תרבות ואומנות לנוער). בזכות קלאודיו קוגון שהאמין בעשייה שלנו. התלמידות שלנו פגשו תלמידות רציניות ומוכשרות אחרות, והרגישו חלק מהעולם הזה. רינה בדש ראתה שבמרכז הערבייהודי קורה משהו ויצרה פרויקט ערבייהודי עם מרכז "ביכורי העיתים". עבדנו על ריקוד משותף שעלה בערב עירוני בסוון דלל, נסענו יחד למפגש במדבר עם ניר בן גל וליאת דרור ב"אדמה". היתה גם נסיעה משותפת לאירלנד, לסטודיו של סטיב בהט, שם התנסו באימפרוביזציה. דרך המחול נוצרו קשרים והיכרויות. בין השאר היה לנו פרויקט משותף עם מרכז בית דני בשכונת התקווה, ריקוד לכוריאוגרפיה של איריס נייס. דורון מאנסמבל בת שבע באה, במשך שנתיים, לעבוד עם התלמידות שלנו על עבודת רפרטואר.

הקשר המשמעותי ביותר נרקם עם הכוריאוגרפית המופלאה יסמין גודר, שהגיעה למפגשי מחול עם הבנות במשך כשלושה חודשים ויצרה אתן כוריאוגרפיה שזכתה בפרס בערב של עיריית תל אביב במרכז סוון דלל. הלכנו גם לצפות במופעים של יסמין. החשיפה היתה משמעותית. ביקשתי שיספרו לי על זיכרון משמעותי מאותם ימים.

מלינה: המפגש עם יסמין היה הכי משמעותי. ברגע הזה התחלנו להסתכל על ריקוד בצורה אחרת, כשהבנים יוצא החוצה. זה היה מין בום כזה, לצאת מהבועה שלנו, זה לא היה קל. אותי זה סחף. ספגנו כל כך הרבה, נפתחנו לעולם שלם. נוצר קשר אמיתי, שנמשך עד היום. ראינו הופעות שלה והיא באה לראות אותנו ונתנה לנו את הסטודיו שלה לעבוד.

אביב: לא באמת הכרנו את עולם המחול, יסמין הראתה לנו סרטים של פינה באוש. היא סובבה את כל החשיבה שלנו.

מאיה: אני זוכרת דימוי שעבדנו עליו, להיות כדור-דבש. יסמין חיפשה דרך להוציא מאתנו תנועתיות אחרת.

מריה: לא יצא לי לעבוד עם יסמין, אבל הנסיעות לחו"ל צבעו את כל חוויית המחול בהתרגשות. קיבלנו שם המון.

פרויקט מאוד גדול שחתם את הפעילות של שרה ושלי היה שיתוף פעולה עם מרכז שהיה ממוקם בפרבר של פריס, בשם "הים שמעבר לקיר": הפרויקט נמשך שנתיים, כל מרכז יצר קבוצה מעורבת - ערבים נוצרים ומוסלמים, יהודים, בנים ובנות מתחום המחול, השירה והמשחק. כל מרכז עבד על חומרים שתיאמו בינינו, עם מורים מתחומים שונים, סלים שחאדה עבד על אמנות, סאלמה ויעל ציטרין עבדו בתחום התיאטרון, עידן טולדנו

תחילתה של הוראת המחול ביפו במרכז הערבי-יהודי מסוף שנות ה־90

הדר פרנק

תלמידות במרכז הערבי-יהודי עלמי בכוראוגרפיה של אנה זיו. צילום: אחי שפר

Students of the Arab-Jewish community center in a dance choreographed by Anna Ziv. Photo by Achi Shefer

ביחידה מיוחדת. אביב מסיימת תואר ראשון בפסיכולוגיה וממשיכה לתואר שני. מנאר, אמא לאנטוניה המתוקה ולומדת במכללה ביפו ועוד רבות שלא הצליחו להגיע.

מה היה שם - באיזשהו אופן שום דבר מלבד חלל שבו המחול היה השפה שהובילה. לא מבטא, לא צבע עור, לא מוצא. רק מחול - ולמחול יש כוח משלו.

שרה נאמן, שותפתה של הדר פרנק בעבודתה עם הנערות, סיימה לימודי הוראת מחול וריקוד בבית הספר לאמנות בלונדון Laine Theatre Arts. סולנית ומנהלת בלהקת הג'ז שמעון בראון, מורה בסטודיות פרטיים ובמגמות מחול, מייסדת ומורה לג'ז במרכז הערבי-יהודי ביפו. כיום - מורה לאנגלית בתיכון עירוני י"ד.

הדר פרנק, למדה בסדנה של הלהקה הקיבוצית בנעתון וניהלה אותה, למדה ורקדה classe Dance Etude ובלהקת המחול Michei Halle Egayen. מורה בסטודיות פרטיים ובמגמת מחול בהרצליה. רקדנית בקבוצת דורותיה. מייסדת לימודי המחול ומורה למחול מודרני במרכז הערבי-יהודי ביפו. כיום - רכזת מחול במרכז הקהילתי רמת אביב.

הנחה פעילות התחום המוסיקה והשירה ואני התמקדתי במחול. עסקנו בשאלות של זהות מכיוונים שונים, במעגלים שונים: החברה, השכונה, המשפחה ואני עצמי. פעמיים בשנה נפגשנו למשך שבוע וחצי, פעם ביפו ופעם בפריס: במפגשים עברו התלמידים סדנאות משותפות של חיפוש ויצירה. הפרויקט הגיע לסיומו בשבוע שבו התארחנו בקיבוץ חצרים ואחריו שבוע בפריס. בסיום עלה מופע מרגש במרכז בצרפת וביפו.

אביב: לא הבנו את ההתחייבות הגדולה שעמדנו בפניה, בעצם היינו בתהליך ששינה אותנו לגמרי. הקשר שנוצר בינינו בתוך הקבוצה הפך למשהו שאי אפשר להסביר במלים. אלו קשרים לכל החיים, ברמות אחרות. אני זוכרת רגע שבו היינו בפריס, במטרו, מעלינו היתה עצרת ענקית של אלפי אנשים נגד המלחמה שהתנהלה בעזה, מאות שוטרים. הלכתי צמודה לקרול, אחת הבנות מהקבוצה הצרפתית, מלפנים ומאחור הלכו טיבו ומאדי הצרפתים ואמרו שהם שומרי הראש שלנו. היינו צפופים בקבוצה המעורבת הישראלית שלנו.

מלינה: נכנסה פוליטיקה - לא פחדנו לגעת בשום דבר, לא היה טאבו.

עדיין כולנו יושבות בבית הקפה, משום מה אפילו כוס מים לא קיבלנו. בגלל התרגשות המפגש שכחנו להזמין. אני רואה אותן - מלינה, מעצבת פנים, לוקחת שיעורים עם עילייה בסטודיו נעים. מריה, משווקת פנסיונית בחברת ביטוח מובילה. מאיה משתחררת מצה"ל אחרי תפקיד פיקודי